

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

THEORETICAL ASPECTS OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Стаття присвячена аналізу концепції сталого розвитку, її категоріального апарату та декомпозиції на рівні підприємства. Розглянуто теоретико-методологічні засади концепції, виявлено дуальність підходів, розбіжності та відмінності. Виділено класифікацію категоріального апарату сталого розвитку. Досліджено еволюцію концепції від екологічної до міждисциплінарної, з інтеграцією економічних, соціальних та цифрових аспектів. Оскільки сучасна концепція сталого розвитку характеризується міждисциплінарністю, інтегруючи економічну ефективність, інновації та цифровізацію. Виявлено, що ототожнення сталого розвитку з іншими концепціями (концепція соціальної відповідальності, "зелена" економіка, концепція циркулярної економіки) створює деформацію та звуження бачення. В умовах цифровізації необхідне розширення парадигми сталого розвитку на рівні підприємств.

Ключові слова: концепція, декомпозиція, підприємство, сталий розвиток, категоріальний апарат.

The article is devoted to a critical analysis of the concept of sustainable development, its categorical apparatus and decomposition at the enterprise level. The purpose of this study is to clarify the conceptual framework of sustainable development and provide a structured basis for its implementation in modern business practice, especially in the context of rapid digitalization. Digital technologies should be a part of sustainable development without causing harm to nature and society (avoiding the increase of waste, environmental degradation, loss of workplaces). The relevance of this topic is emphasized by the growing need of business to adapt to dynamic economic and technological changes while resolving socio-political contradictions. The research methodology includes a comprehensive review of the existing scientific literature with a focus on theoretical and methodological approaches to the interpretation of sustainable development. The analysis involves the identification of ambiguities, divergences and differences between different interpretations, as well as the classification of the categorical apparatus of sustainable development. The results of the analysis show that the concept of sustainable development has evolved from a predominantly environmental focus to an interdisciplinary approach that integrates economic efficiency, innovation and digitalization. However, the identification of sustainable development with other concepts such as corporate social responsibility (CSR), green economy and circular economy has led to a distortion and narrowing of its conceptualization. To address this problem, this article proposes a decomposition of the concept at the enterprise level, focusing on the integration of environmental, social, economic, innovation and digital aspects. The practical value of this study is that it contributes to a clearer understanding of the concept of sustainability and its practical application in today's business environment. The study highlights the importance of digital technologies as an integral part of sustainable development, advocating their use to optimize resources, improve production efficiency and encourage responsible consumption.

Keywords: concept, decomposition, enterprise, sustainable development, categorical apparatus.

УДК 330.34:004.9:502.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-48>

Негода Є.А.¹

аспірант кафедри економіки,
фінансів та обліку,
Приватний вищий навчальний заклад
"Європейський університет"

Nehoda Yevhen

Private Higher Education Establishment
"European University"

Постановка проблеми. В умовах прискореної динаміки економічного та технологічного прогресу, глобальної цифровізації та загострення суспільно-політичних розбіжностей, концепції "сталого розвитку" набувають статусу ключового методологічного інструменту для оптимізації бізнес-процесів на підприємствах.

Такий підхід дозволяє швидшими темпами адаптуватися до змін та впроваджувати інноваційні ідеї на основі штучного інтелекту, цифровізації тощо. А також, поєднує соціальні, інноваційні, економічні, екологічні компоненти для комплексної трансформації бізнес-ідеї на засадах ефективності.

Концепція сталого розвитку та її категоріальний апарат, як правило, зазнають ототожнення з іншими науковими концепціями, такими як "концепція стійкого розвитку", "концепція корпоративної соціальної відповідальності", концепція "зеленої" економіки. Це явище зумовлює певну деформацію та звуження концептуального бачення. Суперечності

та невизначеності, що виникають внаслідок цього, вимагають прояснення концептуальних основ, чому й присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну базу досліджень становлять наукові праці вчених, які торкаються концепції "сталого розвитку" серед них: Воронкова В.Г., Горбась І.М., Драгомирецька Н.М., Дубенчук С.А., Заблоцький О.В., Казаков А.Г., Командровська В.Є., Корольчук Л., Курилович В.Р., Ніколаєнко Є.А., Петруха С.В., Руссіян О.А., Токмакова І.В., Ховрак І.В., Холявко Н.І., Шергіна Л.А.

Вчені приділяють значну увагу і зосереджуються на концепції сталого розвитку, як на провідній стратегії розвитку систем та підприємств зокрема. Так, наприклад, Шергіна Л.А. вважає, що основні положення концепції сталого розвитку визначають активне екологічне підприємництво з урахуванням екологічних імперативів і застосуванням знань, досвіду, нових технологій [1, с. 44]. Науковець Ховрак І.В. у своєму дослідженні вказує

¹ ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8769-3353>

три компоненти, які включає концепція сталого розвитку: екологічну, економічну, соціальну. При цьому зазначає, що аспекти даної концепції досліджуються в значно ширшому переліку галузей науки: економіки, фінансів, екології, соціології, політології [2, с. 18]. Автор Петруха С.В. наголошує, що в Україні змінили полюси в концепції сталості: від екологічно до соціоекономічного аспекту [3, с. 64].

Токмакова І.В., Курилович В.Р., Казаков А.Г. вважають, що збалансованість є стрижнем концепції сталого розвитку [4, с. 102]. На думку Холявко Н.І. сталий розвиток системи та досягнення позитивних змін залежить від залучення висококваліфікованих фахівців [5, с. 122]. Корольчук Л. акцентує увагу на тому, що сталий розвиток – це бажана метаморфоза у функціонуванні системи, зокрема економічної [6, с. 100]. Драгомирецька Н.М. підкреслює, що концепція сталого розвитку сталий розвиток має міждисциплінарну основу. А також, що питання сталого розвитку стосуються всіх: науковців, управлінців, урядів, підприємств, організацій, транснаціональних інститутів, громадянського суспільства. Сфери застосування концепції сталого розвитку мають тенденцію розширюватися [7, с. 10]. Науковці Горбась І.М., Дубенчук С.А. зазначає, що концепція сталого розвитку реалізована на рівні підприємства дозволяє отримувати конкурентні переваги, знижують ризики, стимулюють інновації та беруть активну участь у створенні найкращого варіанту майбутнього [8].

Проте, невизначеність щодо меж ідентичних концепцій розвитку ускладнює подальші дослідження та їх практичне застосування для розвитку підприємств в умовах економічної цифровізації.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз категоріального апарату концепції “сталого розвитку”, виявлення диференціацій та суперечностей з аналогічними концепціями й підходами, та декомпозиція концепції на рівень підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження концепції “сталого розвитку” є критично важливим для суспільства, суб’єктів підприємницької діяльності та індивідумів, оскільки воно забезпечує методологічні інструменти для адаптації до мінливих умов та формування стійкого життєвого середовища, яке задовольняє актуальні потреби, не обмежуючи потенційні можливості майбутніх поколінь.

Розгляд концепції “сталого розвитку” слід розпочати з диференціації понять “сталість” та “стійкість” систем, що дозволить уникнути термінологічної плутанини та забезпечить однозначність інтерпретації. На думку, Командровської В.Є., сталість системи – це її здатність функціонувати протягом тривалого проміжку часу, не виснажуючи ресурси та не порушуючи рівноваги

в навколишньому середовищі. Така система може підтримувати свою життєдіяльність необмежено довго. Своєю чергою, стійкість системи – це її здатність витримувати різноманітні внутрішні та зовнішні збурення, зберігаючи свою структуру та функції. Стійка система може адаптуватися до змін середовища, швидко відновитися не руйнуючись остаточно [9, с. 162]. Отже, сталість це про баланс системи в довгостроковій перспективі, а стійкість це здатність системи зберегти себе під час кризових ситуацій.

Заблоцький О. В. розглядає “сталий розвиток” як процес, що передбачає збалансоване використання ресурсів, інвестування, технологічний розвиток, інституційні зміни, узгоджуючи при цьому це з потребами теперішнього й майбутніх поколінь [10, с. 61].

Так, як концепція “сталого розвитку” зародилася на конференції ООН присвячених збереженню навколишнього середовища [11] і значною мірою включала екологічний компонент, то виникає тотожність з іншими концепціями на рівні підприємства (таблиця 1).

Концепція “сталого розвитку” є ширшою за КСВ, оскільки охоплює не лише добровільні дії, але й стратегічне управління, спрямоване на довгострокову стійкість підприємства. Отже, КСВ є частиною сталого розвитку. Аналогічно, “зелена” економіка, хоча й важлива, має обмеження. На відміну від неї, сталий розвиток інтегрує екологічні, соціальні та економічні аспекти. Таким чином, “зелена” економіка виступає інструментом досягнення сталого розвитку. Щодо циркулярної економіки та екологічного менеджменту, сталий розвиток використовує їхні принципи для зменшення екологічного сліду підприємства, але залишається значно ширшою концепцією.

Декомпозиція концепції “сталого розвитку” на рівень підприємства (рис. 1) є критично важливим етапом для її ефективної імплементації, оскільки дозволяє трансформувати абстрактні принципи в конкретні, вимірювані та досяжні цілі, адаптовані до специфіки діяльності та стратегічних пріоритетів окремого суб’єкта господарювання. Цей процес забезпечує інтеграцію екологічних, соціальних та економічних аспектів сталого розвитку в операційну діяльність підприємства, сприяючи підвищенню його конкурентоспроможності, зниженню негативного впливу на довкілля та зміцненню соціальної відповідальності.

Розглядаючи концепцію “сталого розвитку” на рівні підприємства, необхідно розуміти, що це не просто набір окремих дій, а комплексна система, яка інтегрує екологічні, соціальні, економічні та інноваційно-цифрові аспекти. Екологічна складова вимагає від підприємства не лише мінімізації негативного впливу на довкілля через раціональне використання ресурсів та зменшення викидів, але

Похідні концепції розвитку

№	Назва концепції	Опис
1.	Концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)	Наголошує увагу на добровільних зобов'язаннях підприємства перед суспільством, включаючи екологічні та соціальні аспекти
2.	Концепція “зеленої” економіки	“Зелена” економіка зосереджується на економічному зростанні, яке мінімізує негативний вплив на довкілля.
3.	Концепція циркулярної економіки	Циркулярна економіка передбачає створення замкнутих циклів виробництва та споживання, де відходи перетворюються на ресурси.
4.	Концепція екологічного менеджменту	Комплекс заходів, які підприємство впроваджує для зменшення свого впливу на навколишнє середовище.

Джерело: складено автором за [2; 5; 7]

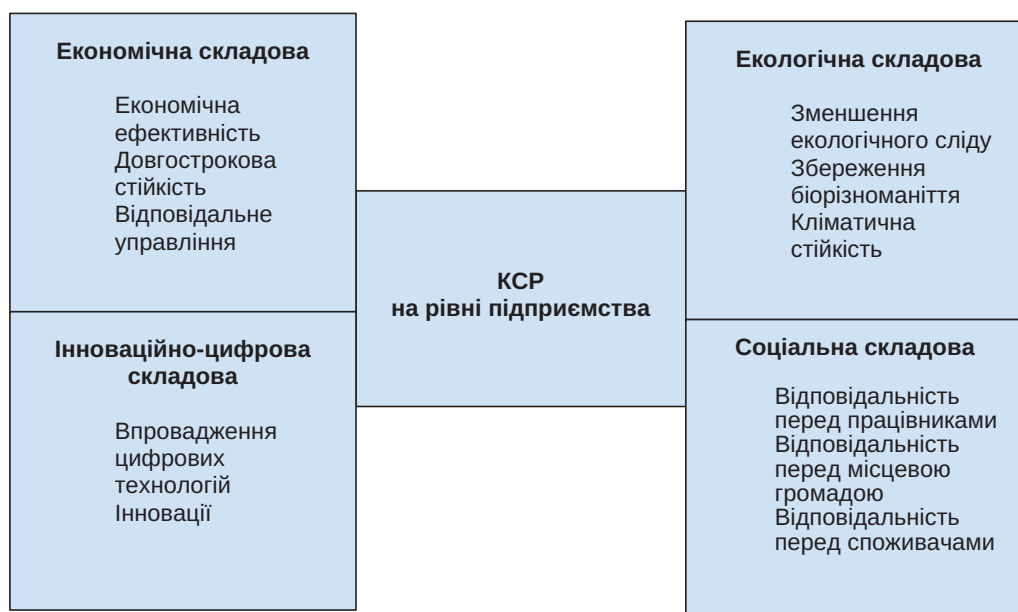

Рис. 1. Декомпозиція концепції “сталого розвитку” (КСР) на рівень підприємства

Джерело: складено автором

й активного збереження біорізноманіття та адаптацію до кліматичних змін. Соціальна складова передбачає відповідальне ставлення до працівників, місцевої громади та споживачів, забезпечуючи гідні умови праці, соціальний захист та якісну продукцію. Економічна складова фокусується на досягненні економічної ефективності та довгострокової стійкості через оптимізацію ресурсів, інновації та відповідальне управління. Нарешті, інноваційно-цифрова складова є ключовою для сучасного підприємства, оскільки дозволяє оптимізувати процеси, зменшити екологічний слід та створювати нові продукти, що відповідають принципам сталого розвитку, використовуючи цифрові технології та інновації.

Вищі окреслені тези підтверджуються працями науковців. Руссіян О., вважає що концепція сталого розвитку повинна включати цифровізацію, яка не повинна стати загрозою для сталого розвитку через виникнення технологічного безробіття,

зростання обсягів виробничих і побутових відходів, погіршення екологічних складників, а навпаки повинна доповнювати та розширювати концепцію створюючи інновацій передумови для оптимізації ресурсів, підвищення ефективності виробництва, розвитку “розумних” технологій, формування екологічно відповідального споживання та забезпечення соціальної інклюзивності [12, с. 177]. Воронкова В.Г., Ніколаєнко Є.А. також вважають що цифровізація підприємств є ключовим фактором сталого розвитку та економічної стабільності, особливо в умовах кризи та післявоєнного відновлення [13, с. 10].

Отже, необхідно зазначити, що цифрові технології повинні стати частиною ідеї сталого розвитку. Але важливо, щоб їх використання не шкодило природі та суспільству. Тобто, підприємства не повинні допускати, щоб через технології збільшилась кількість сміття, погіршилася екологія або персонал втратив роботу через автоматизацію.

Натомість цифрові технології повинні допомагати краще використовувати ресурси, робити діяльність підприємства та виробництво ефективнішим, створювати “розумні” технології, споживати більш відповідально та робити суспільство більш справедливим для всіх верств населення.

Висновки. Аналіз наукових підходів до концепції “сталого розвитку” виявив значну варіативність інтерпретацій її сутності та типів, що створює розмитість концептуальних меж. Історично, концепція базувалася на екологічних принципах, зосереджуючись на збереженні довкілля для майбутніх поколінь.

Однак, сучасні тенденції свідчать про її міждисциплінарний характер, з інтеграцією аспектів економічної ефективності, інновацій та цифровізації. Водночас дискусії в межах категоріального апарату ускладнюють методологію впровадження концепції на підприємствах, знижуючи ефективність відповідних процесів.

В умовах стрімкої економічної цифровізації, необхідне розширення парадигми “сталого розвитку” на рівні підприємств, що є перспективним напрямком для подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шергіна Л.А. Теоретичне підґрунтя організації екологічного підприємництва в контексті концепції сталого розвитку. *Наукові праці НДФІ*. 2023. № 1. С. 43-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2023_1_5 (дата звернення: 10.03.2025)
2. Ховрак І. В. Теоретичні аспекти становлення та реалізація концепції сталого розвитку: історичний та статистичний аналіз. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2020. № 5-6. С. 18-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2020_5-6_4 (дата звернення: 10.03.2025)
3. Петруха С. В. Сучасні виклики сталому розвитку аграрного сектору економіки України: теоретико-концептуальні аспекти. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 49-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2020_8_9 (дата звернення: 10.03.2025)
4. Токмакова І. В., Курилович В. Р., Казаков А. Г. Концептуальні положення забезпечення сталого розвитку підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. № 84. С. 99-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2023_84_12 (дата звернення: 10.03.2025)
5. Холявко Н. І. Теоретичні засади та підходи до модернізації закладів вищої освіти на базі концепції сталого розвитку. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 119-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rekon_2023_3_14 (дата звернення: 10.03.2025)
6. Корольчук Л. Екологізація економіки в контексті реалізації концепції сталого розвитку: теоретичний аспект. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3. С. 98-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2022_3_14 (дата звернення: 10.03.2025)

7. Драгомирецька Н. М. Концепції сталого розвитку: теоретико-історичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. № 1. С. 6-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2019_1_3 (дата звернення: 10.03.2025)

8. Горбась І. М., Дубенчук С. А. Практика управління агрохолдингом на засадах сталого розвитку. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № (7). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14836734> (дата звернення: 10.03.2025)

9. Командровська В. Є. Теоретико-методологічні основи концепції сталого розвитку підприємства. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2023. № 4. С. 157-166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2023_4_21 (дата звернення: 10.03.2025)

10. Заблоцький О. В. Концепція сталого розвитку як основа формування та оцінки стратегії підприємства. *Grail of Science*. 2024. № 36. С. 60-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grsc_2024_36_13 (дата звернення: 10.03.2025)

11. Report of the United Nations World Commission on Environment and Development, “Our Common Future”. United Nations site. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (accessed March 10, 2025)

12. Руссіян О. А. Сталий розвиток промислового підприємства в умовах цифровізації економіки: зарубіжний досвід. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 50. С. 174-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_50_30 (дата звернення: 10.03.2025)

13. Воронкова В.Г., Ніколаєнко Є.А. Цифрова трансформація підприємств як стратегічний інструмент сталого розвитку та економічної стабільності в умовах війни та післявоєнного відновлення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. № 1 (16). 2025. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/553> (дата звернення: 10.03.2025)

REFERENCES:

1. Sherhina L. A. (2023) Teoretychne pidgruntia orhanizatsii ekolohichnoho pidpriemnytstva v konteksti kontseptsii staloho rozvytku [Theoretical basis of the organization of ecological entrepreneurship in the context of the concept of sustainable development]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 1, pp. 43-55. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2023_1_5 (accessed March 10, 2025)
2. Khovrak I. V. (2020) Teoretychni aspekty stanovlennia ta realizatsiia kontseptsii staloho rozvytku: istorychnyi ta statystychnyi analiz [Theoretical aspects of the formation and implementation of the concept of sustainable development: historical and statistical analysis]. *Visnyk Kremen-chutskoho natsionalnoho universytetu imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, no. 5-6, pp. 18-23. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2020_5-6_4 (accessed March 10, 2025)
3. Petrukha S. V. (2020) Suchasni vyklyky stalomu rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy: teoretyko-kontseptualni aspekty [Modern challenges to the sustainable development of the agricultural sector of the economy of Ukraine]. *Ahrosvit*, no. 8, pp. 49-71. Avail-

able at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2020_8_9 (accessed March 10, 2025)

4. Tokmakova I. V., Kurylovych V. R., Kazakov A. H. (2023) Kontseptualni polozhennia zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv [Conceptual provisions for ensuring sustainable development of enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 84, pp. 99-107. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2023_84_12 (accessed March 10, 2025)

5. Kholiavko N. I. (2023) Teoretychni zasady ta pidkhody do modernizatsii zakladiv vyshchoi osvity na bazi kontseptsii staloho rozvytku [Theoretical principles and approaches to the modernization of higher education institutions based on the concept of sustainable development]. *Problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 119-127. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2023_3_14 (accessed March 10, 2025)

6. Korolchuk L. (2022) Ekolohizatsiia ekonomiky v konteksti realizatsii kontseptsii staloho rozvytku: teoretychnyi aspekt [Ecologization of the economy in the context of implementing the concept of sustainable development: theoretical aspect]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 3, pp. 98-106. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2022_3_14 (accessed March 10, 2025)

7. Drahomyretska N. M. (2019) Kontseptsii staloho rozvytku: teoretyko-istorychnyi aspekt [Concepts of sustainable development: theoretical and historical aspect]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vol. 1, pp. 6-12. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2019_1_3 (accessed March 10, 2025)

8. Horbas I. M., Dubenchuk S. A. (2025). Praktyka upravlinnia ahrokhodnym na zasadakh staloho rozvytku [Practice of managing an agricultural holding based on sustainable development]. *Aktualni pytan- nia ekonomichnykh nauk*, no. (7). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14836734> (accessed March 10, 2025)

9. Komandrovskaya V. Ye. (2023) Teoretyko-metodolohichni osnovy kontseptsii staloho rozvytku pidpriemstva [Theoretical and methodological foundations of the concept of sustainable development of an enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki*, no. 4, pp. 157-166. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2023_4_21 (accessed March 10, 2025)

10. Zablotskyi O. V. (2024) Kontseptsii staloho rozvytku yak osnova formuvannia ta otsinky stratehii pidpriemstva [The concept of sustainable development as a basis for the formation and assessment of the enterprise strategy]. *Grail of Science*, no. 36, pp. 60-66. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grsc_2024_36_13 (accessed March 10, 2025)

11. Report of the United Nations World Commission on Environment and Development, "Our Common Future". United Nations site. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (accessed March 10, 2025)

12. Russian O. A. (2020) Stalyi rozvytok promysloвого pidpriemstva v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky: zarubizhnyi dosvid [Sustainable development of an industrial enterprise in the context of digitalization of the economy: foreign experience]. *Infrastruktura rynku*, no. 50, pp. 174-181. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_50_30 (accessed March 10, 2025)

13. Voronkova V.H., Nikolaienko Ye.A. (2025) Tsyfrova transformatsiia pidpriemstv yak stratehichniy instrument staloho rozvytku ta ekonomichnoi stabilnosti v umovakh viiny ta pisliavoiennoho vidnovlennia [Digital transformation of enterprises as a strategic tool for sustainable development and economic stability in conditions of war and post-war recovery]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, no. 1 (16). Available at: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/553> (accessed March 10, 2025)